

Dette udkast til en selvanalyse kan ikke undgå at omhandle dannelsen af de dispositioner, der er knyttet til den oprindelige position, hvis praksisser dispositionerne – sammen med de sociale rum, inden for hvilke de aktualiseres – som bekendt er med til at bestemme. Jeg vil ikke udbrede mig om min families egenskaber. Min far var søn af en fæstebonde, og da han var cirka tredive år, det vil sige omkring min fødsel, blev han postbud og siden postmester. Han bestred hele sit liv sit hverv som ansat i en meget afsidesliggende lille landsby i Béarn (selv om den kun lå knap tyve kilometer fra Pau, kendte min gymnasiekammerater den ikke og gjorde derfor grin med den). Jeg tror, at min barndomserfaring som overløber, hvis far også var overløber (en situation jeg mente at kunne genkende i den Nizan-figur, som Sartre omtaler i sit forord til *Aden Arabie*⁶⁰), sikkert har vejet meget tungt i dannelsen af mine dispositioner i forhold til den sociale verden: Selv om jeg følte mig meget tæt knyttet til kammeraterne i underskolen, der var børn af småbønder, håndværkere eller småhandlende, og som jeg havde næsten alt tilfælles med – undtagen den sociale fremgang, der skilte mig lidt ud – var jeg ikke desto mindre adskilt fra dem af en usynlig barriere, der underti-

⁶⁰ Jean-Paul Sartre, forord til Paul Nizan, *Aden Arabie*, Paris: Maspéro, 1960.

den gav sig til kende i visse rituelle fornærmelser af *lous emplegats*, de ansatte »med de rene hænder« – lidt ligesom min far var adskilt fra de bønder og arbejdere, blandt hvilke han fristede sin tilværelse som fattig småfunktionær. Han boede sammen med sin familie i en embedsbolig uden de mest basale bekvemmeligheder (vi måtte længe hente vand ved den offentlige vandpost) og var underkastet udmattende arbejdstider, fra mandag morgen til lørdag aften, og fra klokken seks om morgenen, hvor postvognen ankom og posten blev afhentet, indtil regnskabet var blevet gjort op, gerne sent på aftenen, især når månedsopgørelserne skulle laves. Han passede selv sin have, købte og savede brænde, og det mindste indkøb – nogle børnemøbler i Lévitán-stil, som han og min moder havde fået fremstillet i Nay, da jeg var otte-ni år gammel, eller den cykel til tyve francs, som jeg havde fået foræret, og som en veninde, jeg havde lånt den til, nærmest havde gjort til skrot ved at køre lige ind i kirkemuren, inden jeg overhovedet selv havde nået at prøve den – var en stor sag, som man talte om i dagevis. Han var også adskilt fra sin far, som han elskede højt, og sin broder, der var blevet på fæstegården, som han i alle sine ferier tog hen til for at hjælpe med at udføre de store arbejdsopgaver. Han gav af og til udtryk for, at han led under denne adskillelse. Han var aldrig, tror jeg, lykkeligere, end når han kunne hjælpe de mest nødlidende, i hvis selskab han følte sig tilpas, og

som til gengæld stolede blindt på ham; og hans venlighed og tålmod kendte ingen grænser – hvad jeg senere bebrejdede ham en smule – når det drejede sig om at hjælpe de fattigste med at finde hoved og hale i de papirer, som de betroede ham («*Aquets papès!*» [Her er papirerne], sagde de), krigs- eller invalidepensioner, obligationer, postanvisninger osv., og jeg mindes at have grædt flere gange ved tanken om, at hans navn, trods alle disse fortjenester, aldrig ville komme til at stå i nogen opslagsbog. Jeg kan ikke sætte ord på den kendsgerning, at jeg altid har haft fuld vished om den skyld, han følte, selv over for bønder, der ofte var rigere end han, og som jeg meget mod min vilje blev inddraget i på grund af nogle af mine skolekammeraters fornærmelser eller aggressive morsomheder. Uden ord og med hele sin attitude lærte han mig at respektere »de små«, som han selv regnede sig til, samt, selv om han aldrig talte i sådanne vendinger, deres kampe (han havde taget mig med ud at høre de sidste kanonskud i den spanske borgerkrig, og jeg havde ofte set ham tale, på en usikker blanding af béarn-sprog, spansk og fransk, med de *frente popular*-folk, som de blev kaldt, der efter nederlaget havde været nødt til at søge over grænsen). Han stemte på den yderste venstrefløj, var medlem af fagforeningen, hvilket skabte visse problemer i en temmelig konservativ landbrugsverden, navnlig når der var strejke, og han havde enkelte store politiske idoler,

Robespierre, Jaurès, Léon Blum, Edouard Herriot, der for ham inkarerede det lærde og republikanske ideal, han ville bibringe mig.

Min mor var på mødrene side ud af en »stor bondefamilie«, og hun havde måttet trodse sine forældres ønsker for at indgå et ægteskab, der blev opfattet som en alvorlig mesalliance (det var aldrig uden et vist raseri, at min far omtalte sin erfaring af de sociale forskelle, sådan som de fremstod i landsbyens mikrokosmos, og han nærrede altid en vis uvilje mod og mistro til de lokale standspersoner – lægerne, gendarmeriofficererne, præsten og selv lærerne, som ikke just havde støttet ham i hans bestræbelser på at få mig i gymnasiet). Hun boede sammen med sine forældre i et lille enetages hus, der var adskilt fra det store familiehus, som hendes mor i egenskab yngste barn havde modtaget som medgift, og hvor jeg blev født. Min morfar var skiftevis eller samtidig langsaver og trætransportør, tekstilforhandler og småbonde – han havde altid nogle få køer, lidt græsgange, plus nogle hundrede kvadratmeter pileskov – og var den fattige slægtning til en »stor familie«. Han hægede om sin respektabilitet, og jeg opdagede senere, da jeg hjalp mine forældre med at ombygge det lille hus (hvorved jeg i en art rasende lykkerus, som sårede min mormor en smule, udviskede alle spor efter fortiden, grisestald og hønsegård, træhytte, der fungerede som lokum, læskure fulde af gammelt ragelse og absurd skram-

mel fra alverdens steder), hvor stort et genbrugs- og reparationsarbejde han havde udført for at få det, som blot var et lille bonde- eller fæstebondehus uden andet end en stueetage, som hovedsagelig bestod af et stort rum med stampet lergulv og en stads-»stue«, forbeholdt de store lejligheder, til at se ud som et stort enetages hus, der dengang var det, som man kendte de store familier på. (På Ecole Normale genfandt jeg blandt de tjenere, der skulle servere for de studerende, som udgjorde den hårde kerne i den kommunistiske celle, hvor Althusser yndede at udøve sit talent som politisk strateg – navnlig for at imødegå visse ordrer udsendt af ikke-kommunistiske studerende – et helt »slæng« af Béarn-emigranter fra Lanneplaa, min farfars og hans fars fødeby; min oldefar havde under Pariserkommunen været tjener i Sainte-Barbe og havde således sikkert åbnet den emigrationskilde, som vore »justiner« udsprang af – alle tjenerne var blevet opkaldt efter én af dem, Justin.) Han havde overført sin sans for respektabilitet og sin respekt for konventionerne og den sociale etikette til min mor, som var ham fuldstændig hengiven. Hun blev mødt med modstand af min far, der var af et mere kritisk og ret anarkistisk temperament, når hun uden overbevisning søgte at indprente mig et minimum af respekt for de lokale skikke, navnlig de religiøse, hvilket jeg nægtede (især fordi jeg reelt blev grebet af panik ved tanken om at

skulle gå op gennem hele kirken om søndagen for at nå frem til drengenes bæk), eller at få mig til at følge sine ønsker om påklædning og udseende – nogle gange drejede det sig om et hvidt forklæde, andre gange om lange bukser (for slet ikke at tale om den knivskarpe midterskilning, hun hårdnakket lavede på mig, og som jeg purrede væk, så snart jeg var kommet uden for døren), som oprørte mig, fordi de gjorde mig forskellig fra de andre og derfor fik dem til at drille mig. Det var også hendes højagtelse af alt, som havde med mindet om hendes far at gøre, der havde fået hende til frygtløst at skynde sig hen for at advare en af sin fars venner, da hun af min far, som havde kontakter i modstandsbevægelsen, havde fået at vide, at tyskerne var på vej for at anholde en leder af modstandsbevægelsen, der holdt sig skjult på hans bondegård. (Under den algeriske frihedskrig så jeg ofte lignende »politiske« aktioner, der var båret af helt andre motiver.) For ikke så længe siden fortalte hun mig skraldgrinende (»En medalje? Til mig! Tak for kaffe!«), at den modstandsmand, hun havde reddet, efter befrielsen havde villet skaffe hende en medalje.

Jeg har lidt efter lidt – navnlig gennem andres syn på mig – opdaget de særegenheder, der er knyttet til min habitus, for eksempel en vis tendens til stolt og demonstrativ maskulin adfærd, en udpræget trætkekærlighed, som oftest lidt spilfægterisk, en tilbøjelighed til at indigneres

»over småting«. Alt det forekommer mig i dag at være forbundet med min hjemstavns kulturelle særtræk, som jeg har haft lettere ved at bemærke og forstå, efter at jeg har fået kendskab til andre kulturelle og sproglige minoriteters såkaldte »temperament«, for eksempel irlændernes. Det har nemlig taget mig meget lang tid at forstå, at når visse af mine mest banale reaktioner ofte blev misforstået, var det måske, fordi den måde – tonefaldet, gestikken, mimikken osv. – hvorpå jeg undertiden gav udtryk for dem (en blanding af aggressiv generthed og vrede, ja endog rasende ligefremhed), umiddelbart kunne tages for gode varer, altså så at sige for alvorligt, og fordi den i så høj grad stod i modsætning til den distante selvsikkerhed, der kendetegnede de velbjergede parisere, at den altid truede med at give et skær af ukontrolleret og trætkekær voldsomhed til refleksbetingede og nogle gange fuldstændig rituelle overskridelser af de konventioner og uskrevne love, der styrede de akademiske eller intellektuelle rutiner.

Når jeg i dag ser det fotografi, hvor jeg går ved siden af min far på en gade i Pau (det var dengang, hvor fotografer tilbød øjebliksbilleder til fodgængerne) – det var sikkert en dag, hvor der var blevet uddelt flidspræmier – tænker jeg på det, han engang sagde til mig, da jeg havde sat ham ind i mine sidste forviklinger med gymnasieadministrationen (det var kun takket være rektor Bernard Lamicqs kærlige forståelse – han var en af de få, hvis ikke den

eneste Ecole Normale-kandidat fra Béarn, der på afgørende vis havde indflydelse på min »karriere« – at jeg ikke var blevet smidt ud af skolen et par måneder før studentereksamen – efter et sammenstød med inspektoren): »*Maynat, qu'as cachaou!*«, »Min dreng, du har ben i næsen!« (*cachaou* er den store tand, kindtanden, og i udvidet betydning evnen til at bide sig fast i noget, ikke at give op, stå fast). Dermed ville han sikkert hylde den genstridighed, som hele den lokale tradition forherliger i så høj grad, at man opfatter det som en god egenskab ved både ting og mennesker, at de ikke er lette at gå til eller fremstår med en aggressivt defensiv holdning: »*Arissou arissat, castagne lusente*«, »Pigget skal, lysende kastanje«. (Undervejs i mine undersøgelser om de store eliteskoler opdagede jeg tilfældigvis, at Bernard Lamicq, Sartres og Arons samtidige på Ecole Normale, sammen med Pierre Vilar, den marxistiske historiker, der også var fra en landsby dybt inde i Languedoc-provinsen, var blevet hånet i en særlig ondsksfuld passage fra en af de rituelle spottesange, alle nye Ecole Normale-elever udsættes for: »*La complainte du khâgneux*« (»Khâgne-elevens klage«). Jeg erindrer, at Pierre Vilar kort efter udgivelsen af *Les Héritiers* [Arvingerne] offentligt gik i rette med mig på grund af denne bog, hvori han – hvilket beviser systemets magt – så en uberettiget vold mod »den frigørende skole«.)